

## Nr 38

Av herr Spetz, om förenklade regler för deklarations- och taxeringsförfarandet.

Från såväl de skattskyldigas som från taxeringsmyndigheternas sida framställs anmärkningar mot »de krångliga skattelagarna».

Vad är det som är krångligt? Utan tvekan tillhör reglerna för avdragsrätt det som den skattskyldige har svårast att förstå och som vållar taxeringsmyndigheterna mest bekymmer. Om dessa regler dessutom är olika vid stats- och kommunaltaxering blir förvirringen än större. Att vissa avdrag sker från inkomsten av förvärvskällan medan andra är »allmänna avdrag» bidrar inte till ökad enkelhet. Det visar sig också, att det just är avdragen som vållar missförstånd eller vad värre är medvetna åtgärder eller yrkanden för att undkomma skatt. En förenkling av deklarations- och taxeringsförfarandet kan sålunda icke ske genom att *införa* avdrag utan genom att *ta bort* sådana där det är möjligt. I detta sammanhang kan påpekas, att sedan nu ortsavdragen vid stats- och kommunaltaxering är lika och när garantibelopp för fastighet enligt riksdagens redan fattade principbeslut försvunnit, har ett stort steg tagits mot en verklig förenkling därigenom att nuvarande uppdelning för stats- resp. kommunaltaxering kan undvaras.

Innan jag i fortsättningen går in på en granskning av främst de »allmänna avdragen» vill jag göra några reflexioner beträffande skattesystemet. Den enskildes totala skattebördan är uppdelad i tre eller om man så vill fyra delar. En proportionell, kommunalskatten, en regressiv form genom maximering, folkpensionsavgiften och två progressiva, den statliga inkomstskatten och i förekommande fall förmögenhetsskatten. Då avdrag vid taxering vid en progressiv beskattning får olika »värde» beroende på den skattskyldiges inkomstläge, verkar avdragen utjämnande på progressiviteten. Ett resultat som enklare kan uppnås på annat sätt. Avdragen medför sålunda en skatteövervältring i riktning uppifrån-nedåt. Avdragsrätt medför emellertid också en skatteövervältring inom samma inkomstklass, från dem som kan utnyttja avdragen på dem som inte kan det. De senare får med sin högre skatt bidra till det ändamål för vilket avdraget får göras. Vid avdragsrätt för periodiskt understöd, gåvor m. m. blir det den enskilde skattskyldige som bestämmer destinationen av andras skattemedel. En kraftigare kritik är enligt min mening befogad i fråga om *schablonavdrag*. Även om uppfattningarna om »rättvisa vid taxering» kan vara skiftande, är kanske de flesta dock överens om det orimliga i att avdrag medges för utgifter som aldrig gjorts. I den mån de tillkommer alla, t. ex. schablonavdraget

för försäkringspremier, innebär det inget annat än ett förhöjt ortsavdrag. Varför inte flytta det dit?

*Kommunalskatteavdraget* gäller endast vid taxeringen till statsskatt och verkar på samma sätt som ett förhöjt ortsavdrag vid denna taxering. Motiveringen för detta avdrag var den olika höga uttaxeringen i olika kommuner. Denna var tidigare mycket växlande inom rätt vida gränser, men har genomgående alltmer utjämnats, vartill bl. a. bidragit tillskapandet av storkommunerna, som nu skall bli ännu större. Till de mest skattetyngda kommunerna utgår dessutom direkt statsbidrag. Motivet för bibehållande av detta avdrag är sålunda numera ytterligt svagt. Därtill kommer att avdraget mycket ofta blir felaktigt i deklarationerna och kräver en ständig uppmärksamhet från den persons sida, som skall granska deklarationen. Slutsatsen blir att avdraget bör försvinna.

*Folkpensionsavgiften.* Förslag om borttagande av avdragsrätten har framställts vid flera tillfällen. Skälen härför är enligt min mening starkare än skälen för dess bibehållande.

*Avgift för försäkringar.* I och med införandet av obligatorisk sjukförsäkring och ATP har motiveringen för detta avdrag om icke helt bortfallit så dock försvagats i avsevärd grad. Det må påpekas att riskförsäkring i och för sig icke innehåller något sparande. Övervägande skäl talar för att avdraget försvinner, särskilt som det ofta är svårkontrollerat genom att det består av flera mindre delposter.

*Avdraget för premier för pensionsförsäkring* innebär principiellt en uppskjuten beskattning och verkar stundom som en inkomstutjämning och faller utanför ramen av min kritik av avdragsrätten.

*Periodiskt understöd.* Knappast något avdrag har vållat så stark och berättigad kritik som detta. Utan tvekan användes det i stor utsträckning för skatteflykt. För taxeringsnämnderna är avdraget en källa till improduktivt arbete. Ur »rättvisesynpunkt» bör avdraget försvinna.

*Förvärsavdragen* utgör i princip kostnader för inkomstens förvärvande och bör då också (om de skall vara kvar!) flyttas till respektive inkomst-källa.

Ingen torde väl bestrida, att en radikal bortrensning av dessa avdrag skulle i högsta grad förenkla såväl deklaration som taxering.

Finns det ytterligare ogräs i avdragsfloran? Visst finns det så.

Avdragen för *kostnader för inkomstens förvärvande* är både mångskiftande och svårbedömda. Den i dagens läge kanske besvärligaste är resekostnad från hemmet till arbetsplatsen, detta beroende på bilismens genombrott. Riksskattenämnden har försökt att genom anvisningar få rätsida på frågan om avdragsrätt, men skattedomstolarna tycks ha en annan uppfattning än RN om vad anvisningarna till 33 § KL avser med uttrycket »skäligen kostnad». Så småningom skall väl genom prejudicerande utslag en någorlunda stadgad praxis kunna framkomma, men det må tillåtas att i detta sammanhang granska detta avdrag ur en annan synpunkt. Bostadskostnad räknas som privat levnadskostnad och är icke avdragsgill. Om en skattskyldig hyr bo-

stad för 1 500 kr. om året och en kamrat får betala det dubbla eller mer för sin lägenhet inverkar detta inte på deras taxering. Men om den ena av dem bor några km längre bort från arbetsplatsen får han avdragsrätt för resekostnad oavsett om hans bostadskostnad på grund härav kanske blir lägre. Det kan vara ett flertal skäl för valet av bostadsort, trivselskäl och andra, som enligt min mening icke bör få påverka taxering av inkomsten. Givetvis kan den invändningen göras att valet av bostad på grund av brist-situationen inte är fritt. Den invändningen kan gälla även närbelägen bo-stad med särskilt hög hyra utan att medföra avdragsrätt. Starka skäl synes mig därför tala för att resekostnad betraktas som boendekostnad och så-lunda icke avdragsgill.

*Facklitteratur.* En omtyckt och oftast svårbedömd avdragspost. Vem kan kontrollera att viss litteratur är »nödig för tjänstens fullgörande»? I regel torde vederbörande arbetsgivare, stat, kommun eller firma i eget intresse tillhandahålla vad som är »nödigt». Annan litteratur anskaffas antingen i utbildningssyfte eller av allmänt intresse. I båda fallen principiellt icke av-dragsgillt.

*Representation.* Detta avdrag har vid flera tillfällen varit föremål för riks-dagens uppmärksamhet. Utom det att kostnaden ofta till stor del är per-sonliga levnadskostnader, uppmuntrar avdragsrätten ingalunda till spar-samhet.

Svårigheten med avdrag för *fördyrade levnadskostnader* ligger främst i olikheten mellan beskattningsreglerna för traktamente i statlig tjänst och motsvarande i kommunal och enskild tjänst. Medan taxeringsmyndigheter-na i det senare fallet i regel ej medgiver avdrag för fördyrade levnadskost-nader vid frånvaro från hemmet 10—12 timmar, kan traktamente i statlig tjänst utgå redan efter tre timmar.

Frågan om avjämnning av kostnadsavdragen vid inkomst av tjänst torde komma att behandlas i särskild motion, varför jag förbigår den här.

Principiellt är *förvärvsavdraget* för gift kvinna med viss egen inkomst att anse som avdrag för kostnader för inkomstens förvärvande. Då en be-räkning av dessa kostnader i varje enskilt fall inte bara skulle vara svår rent tekniskt, utan framför allt ge ur rättvisesynpunkt orimligt resultat, måste det utformas som en schablon, behäftad med alla de nackdelar och olägenheter, som utmärker en dylik. Ju högre schablonen sättes, desto fler skattskyldiga kommer i åtnjutande av avdrag för en utgift som de aldrig haft. Vid en bedömning av förvärvsavdraget måste hänsyn tagas till kon-struktionen av ortsavdrag och skatteskalor för makar. Konstruktionen, som tillkom på förslag av 1949 års skatteutredning, byggde på *förutsättningen att förvärvsavdraget avlägsnades ur skattesystemet.*

Vad skulle en avveckling av avdragsrätten i den utsträckning här an-tytts medföra? Den skulle betyda en skärpning av progressiviteten i stats-beskattningen. Och den skulle givetvis medföra en avsevärd höjning av skattunderlaget. I fråga om kommunalskatteuttaget skulle denna höjning automatiskt medföra en sänkning av uttaxeringen. I fråga om statsbeskatt-

ningen borde höjningen lika självklart användas för en sänkning i skatteuttaget framför allt genom en sänkning av progressiviteten i skatteskalorna.

Vårt skattesystem är nu föremål för en som man hoppas grundlig översyn. Av vikt är därvid enligt min mening att ett eventuellt nytt system målmedvetet tar sikte på förenklingar. Detta behöver inte innebära någon »orättvisa» vid beskattningen, alldenstund fastställda skatteregler påverkar avtal, kalkyler och bedömningar, varigenom en anpassning till systemet sker.

Med stöd av vad här anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vikten av att vid pågående översyn av skattesystemet största hänsyn toges till möjligheten av förenklingar i deklara-tions- och taxeringsförfarandet, varvid frågan om avdragsrätt särskilt ägnas uppmärksamhet.

Stockholm den 18 januari 1961

*Gunnar Spetz*